

Handleiding

In deze omslag vindt u de nodige informatie om samen stil te staan bij het thema 'water', namelijk:

- Algemene info rond de waterproblematiek
- Info over het project 'Waterpompen in Mahatsara'
- En een uitgewerkt zondagschoolprogramma.

Al deze informatie is ook terug te vinden op onze website www.tearfund.be, waar u het kan downloaden.

De werkbladen en bijlagen uit het zondagschoolprogramma en het verhaal van 'druppeltje Drup' zullen ook apart kunnen gedownload worden van de Tearfund website.

Verder is er een algemene powerpointpresentatie op onze website terug te vinden waarin de algemene info rond de waterproblematiek en de info over het project 'Waterpompen in Mahatsara' verwerkt werd.

WATER

Het regenseizoen houdt dit jaar lelijk huis in Mozambique: minstens 70 mensen zijn al gestorven, 150.000 zijn op de vlucht - De Morgen, 30/01/2013

Zware overstromingen hebben aan de Australische oostkust aanzienlijke schade aangericht. Vele inwoners van de zwaarst getroffen stad Bundaberg konden zich in doodsangst slechts op de daken van hun woningen in veiligheid brengen. - De Morgen, 28/01/2013

Een enorme oppervlakte van het Amazonewoud maakt momenteel een droogte mee die in de hele vorige eeuw ongezien is. NASA waarschuwt dat het regenwoud dan ook de eerste tekenen van degradatie door de klimaatverandering begint te tonen. - De Morgen, 21/01/2013

Na 10 maanden extreme droogte nu al twee maanden overstromingen in Sri Lanka - De Morgen, 2/01/2013

Ergste droogte in 50 jaar teistert Brazilië - De Morgen, 11/12/2012

Water, zowel te veel als te weinig, kan enorm levensbedreigend zijn. En toch kunnen we niet zonder. Mens, dier en natuur zouden het niet overleven zonder voldoende water. Volgens de Verenigde Naties heeft elke mens bijvoorbeeld 20 tot 50 liter water per dag nodig om enkel al te voorzien in zijn of haar basisbehoeften om te drinken, te koken en zich te wassen.

We willen samen met jullie even stilstaan bij water. Het jaar 2013 werd uitgeroepen tot het internationale jaar van samenwerking rond water. Jaarlijks wordt in maart op wereldwaterdag ook wereldwijd aandacht besteed aan water (op 22 maart).

Water raakt ons...

Water is op heel wat verschillende manieren bedreigend en (levens)noodzakelijk voor ons als mens en raakt ons in heel ons bestaan. We willen samen met jullie een paar aspecten van water aanraken, maar we beseffen dat we op een paar pagina's nooit de vele aspecten van water volledig kunnen vatten...

Water en rampen

Zoals de krantenkoppen en citaten hierboven duidelijk aantonen, kunnen het weer en het klimaat een enorm vernietigende impact hebben op het welzijn van de mens en op de socio-economische ontwikkeling. Fenomenen zoals tornado's, stormen, cyclonen, overstromingen en droogtes maken 75% uit van alle rampen wereldwijd. Het opvolgen van deze fenomenen, het voorspellen van hun beweging en het op tijd verspreiden van waarschuwingen zijn essentieel in het verzachten van de impact ervan op de bevolking en op de economie.

Water en cultuur

Er zijn evenveel manieren waarop water wordt gezien, gebruikt en zelf wordt gevierd als dat er culturele tradities zijn. Water staat centraal in verschillende religies (denk aan de waterdoop binnen het christendom) en wordt gebruikt in heel wat rituelen en ceremonieën. Water is ook al eeuwen aanwezig in kunst en is vaak een essentiële factor in heel wat wetenschappelijke proeven.

Waterschaarste

Er zijn grenzen aan water, zeker als het om drinkwater gaat. De vraag naar water is sinds 1975 verdubbeld en de druk op het 'blauwe goud' blijft toenemen.

Vandaag de dag hebben ongeveer 900 miljoen mensen geen zuiver water in hun nabijheid. Wereldwijd is het gebrek aan zuiver water de grootste oorzaak van ziekte en overlijden, van werk- en van schoolverlet.

Heel wat samenlevingen worden momenteel bedreigd door een tekort aan water. Dit vormt een probleem voor het in stand houden en het verder ontwikkelen van hun welvaart en welzijn en voor de internationale stabiliteit. Er zijn naar schatting 25 miljoen 'watervluchtelingen' op de wereld, op de vlucht voor droogte of overstromingen. De groeiende ongelijkheid in de verdeling van water leidt steeds meer tot interne spanningen en internationale conflicten, zowel in het Noorden als in het Zuiden. Analyses en voorspellingen van de VN, FAO, WHO, UNESCO, UNDO en de Wereldbank wijzen bovendien in de richting van:

- Het steeds erger worden van de watercrisis wereldwijd;
- Grote problemen betreffende de watervoorraden voor de landbouw in China, India en de VS;
- Een vermeerderen en intensifiëren van 'waterconflicten' tussen staten.

Water en sanitatie

900 miljoen mensen hebben nog steeds geen zuiver water in hun nabijheid. 2,5 miljard mensen leven zonder fatsoenlijke sanitaire voorzieningen.

Elke dag sterven er 20 tot 30.000 mensen door een gebrek aan zuiver water, elke 8 seconden is daar een kind bij.

80% van alle ziektegevallen wereldwijd is te wijten aan een gebrek aan zuiver water en goede sanitatie en hygiëne. In de minst ontwikkelde landen wordt 30 tot 50% van de kindersterfte veroorzaakt door een gebrek aan zuiver water.

Water en ontwikkeling

Er is wel degelijk een duidelijk verband tussen waterschaarste enerzijds en armoede en ontwikkeling anderzijds.

Jaarlijks gaan 2 tot 3 miljard man-dagen (of meestal vrouw-dagen) verloren aan het halen van water. Het productieverlies hierdoor wordt geschat op ongeveer 5 miljard euro. In sommige landen sluiten de scholen tijdens het droogseizoen in de voormiddag omdat de kinderen water moeten gaan halen voor

de familie. In West-Afrika kunnen vrouwen vaak geen (economische) activiteiten ontplooiën omdat ze elke dag uren besteden aan het halen van water...

Toch is het verband vaak complexer dan gedacht. De installatie van een pomp of waterleiding betekent niet noodzakelijk dat vrouwen en kinderen optimaal kunnen profiteren van de nabijheid van het zuivere water. Door hun positie en rol in hun familie of gemeenschap worden zij bijvoorbeeld niet altijd betrokken bij het beheer van de pomp en de vorming die erbij hoort.

Water, een recht?

Binnen de internationale gemeenschap woedt er al meer dan 15 jaar een hevig debat over het recht op water. Op 28 juli 2010 werd een resolutie goedgekeurd die het recht op veilig en schoon water en op sanitaire voorzieningen als een mensenrecht erkent. Hoewel deze resolutie niet bindend is, heeft ze toch een grote politieke betekenis. Het was de eerste keer dat niemand tegenstemde.

Water en de millenniumdoelstellingen

Millenniumdoelstelling 7 gaat over het waarborgen van de duurzaamheid van het milieu. 2 streefdoelen binnen deze doelstelling gaan over water en sanitatie:

- De beginselen van duurzame ontwikkeling integreren in het nationale beleid en de nationale programma's en het verlies aan natuurlijke hulpbronnen terugdringen.
- Tegen 2015 het deel van de bevolking halveren dat geen duurzame toegang heeft tot veilig drinkwater of essentiële sanitaire voorzieningen.

Waar staan we momenteel? De doelstelling om het aantal mensen dat geen toegang heeft tot drinkbaar water te halveren, zou misschien kunnen gehaald worden. Maar zelf dan blijven er enorme regionale verschillen. Wat betreft het doel om het aantal mensen dat toegang heeft tot essentiële sanitaire voorzieningen, ziet het er helaas heel wat slechter uit. Aan het huidige tempo zou dit doel tegen 2015 voor 1 miljard mensen gemist worden.

Water-armen

Ondanks de duidelijke internationale engagementen en inspanningen op het vlak van toegang tot zuiver water en sanitaire voorzieningen, blijft het percentage water-armen stabiel. Er is helaas weinig vooruitgang te merken.

Daarnaast gaan de millenniumdoelstellingen absoluut niet ver genoeg. Wat gebeurt er met de andere helft van de bevolking die nog steeds geen toegang heeft tot veilig drinkwater of sanitaire voorzieningen? Deze doelstellingen zou moeten uitgebreid worden tot de hele wereldbevolking. Honderden miljoenen mensen hebben namelijk wel toegang tot water, maar het is van slechte kwaliteit, de voorziening is niet continu of het is onbetaalbaar.

Water en Tearfund

Tearfund heeft de afgelopen jaren, dankzij uw financiële bijdrage, heel wat projecten kunnen ondersteunen die rechtstreeks te maken hadden met water. Denk hierbij aan de verschillende projecten naar aanleiding van de voedselcrisis in Oost-Afrika veroorzaakt door extreme droogte, de voedselbank in Burkina Faso als preventie tegen de dreigende hongersnood in de Sahel door de extreme droogte, hulp voor de slachtoffers van de overstromingen in Pakistan,...

We willen samen met jullie iets uitgebreider stilstaan bij het project 'Waterpompen in Mahatsara', een project dat zuiver water toegankelijk wil maken voor de arme bevolking in Mahatsara, een dorpje aan de Oostkust van Madagascar.

Bronnen:

www.unwater.org

www.protos.be

www.demorgen.be

WATERPOMPEN IN MAHATSARA (MADAGASKAR)

Madagaskar

Madagaskar is een land en een eiland dat ten oosten van het Afrikaanse vasteland ligt. Het heeft een oppervlakte van 587.295 km² (en is daarmee het op drie na grootste eiland ter wereld) en iets meer dan 22 miljoen inwoners. Net omdat Madagaskar een eiland is, heeft het een unieke fauna en flora. Op vlak van cultuur en taal kan je in Madagaskar enerzijds Afrikaanse en anderzijds Maleise/Indonesische invloeden terugvinden.

Helaas leeft ongeveer 70% van de bevolking in Madagaskar onder de armoedegrens.

Van Mandritsara naar Mahatsara

Robert & Christine Blondeel-Pattyn werken sinds 2004 als Tearfund zendelingen in Madagaskar. Na zeven jaar zich te hebben ingezet in het hospitaalproject in Mandritsara, zijn zij begin 2012 verhuisd naar Mahatsara, een dorpje aan de oostkust van Madagaskar. Daar ondersteunen zij lokale en enkele internationale zendelingen van SIM Madagaskar bij het opstarten en uitwerken van verschillende kleinschalige ontwikkelingsprojecten, zoals:

- Het helpen van de dorpingen bij het bouwen van huisjes die bestand zijn tegen de vele cyclonen die jaarlijks het gebied treffen;
- Alfabetisering (er zijn slechts een paar mensen in het dorp die een beetje kunnen lezen);
- En het voorzien van zuiver drinkwater voor de dorpingen.

Waterpompen in Mahatsara

Vroeger was er in Mahatsara één waterput, waaruit alle dorpingen hun water moesten komen halen. Dit water was regelmatig sterk vervuild, met als gevolg: veel zieken en sterfgevallen door een gebrek aan zuiver drinkwater.

Onze lokale partner SIM Madagaskar is het voorbije jaar begonnen met het plaatsen van waterpompen per groep van tien gezinnen (dit komt neer op ongeveer 70 personen). Ze zijn gestart met één pomp, waar het hele dorp in het begin gebruik van maakte. Op vlak van gezondheid was er al heel snel een verbetering te zien. Ondertussen staan er verschillende waterpompen, verspreid doorheen het dorp.

De waterpompen die geplaatst worden zijn eenvoudige ijzeren handpompen die lokaal worden vervaardigd. Ook de installatie van de waterpompen gebeurt volledig manueel door lokale mensen. De meeste waterlagen in Mahatsara liggen tussen de vier en zes meter diep.

De plaatsing van deze waterpompen is voor het dorp al een duidelijke stap vooruit, maar het is slechts een eerste stap. Toen Robert onlangs de reeds geplaatste pompen ging nakijken, bleek de helft helaas al niet meer te werken en de dorpingen wisten niet hoe ze de pompen moesten herstellen. Ook stond de waterpomp vaak middenin een grote modderpoel en deden kippen en eenden er hun behoeften onder. Dit sijpelt vervolgens weer in de grond en zorgt opnieuw voor

vervuild water. Bij het plaatsen van de waterpompen werden heel wat tips gegeven over hoe de dorpelingen het best konden omgaan met de pompen, maar nu blijkt dat dit op een andere manier moet aangepakt worden. Met de steun van de burgemeester werd reeds een 'watercomité' opgericht, maar er zal meer moeten gebeuren om de dorpelingen aan te moedigen zelf hun verantwoordelijkheid op te nemen wat betreft deze waterpompen. Robert & Christine zijn momenteel samen met SIM Madagascar een sensibilisatiecampagne rond de waterpompen en het hygiënisch omgaan met water aan het uitwerken.

Tearfund wil SIM Madagaskar graag ondersteunen bij het sensibiliseren van de dorpelingen rond het gebruik en onderhoud van de waterpompen in hun dorp, en bij het verder installeren van de waterpompen (de installatie van één waterpomp kost ongeveer 300 euro). **Doen jullie mee?**

Bronnen

<http://nl.wikipedia.org>

E-mail van Robert & Christine, 15/12/2012

Gesprek met Robert & Christine, 21/01/2013

KINDERPROGRAMMA

Sleutelvers

Genesis 1:26

God zei: "Laten we mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten **heerschappij** voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt."

Heerschappij = zorg dragen voor

Doelstellingen

1. De kinderen sensibiliseren om bewuster om te gaan met water
2. Weten dat 'verstandig met water omgaan' niet alleen te maken heeft met 'drinken' van water, maar ook met ziekte (slechte hygiëne), hongersnood (droogte leidt tot mislukte oogsten met als gevolg 'hongersnood', etc.)
3. Leren dat 'sanitatie' betekent dat mensen op een hygiënische manier water kunnen gebruiken en niet in aanraking komen met afvalwater
4. Weten dat er veel water wordt gebruikt om de producten die wij kopen te produceren

Benodigdheden

- **Van tevoren:**

Een dagje bijhouden waarvoor je allemaal water gebruikt

- **Benodigdheden tijdens de inlooptijd**

- Voor de kleutergroep:

Voorwerpen zoals: dweil, glas, badpak of zwembroek, bootje, washandje, gieter, shampoo, tandenborstel,... + een doek om de voorwerpen onder te verstoppen

Lichtblauw (misschien iets steviger) tekenpapier A4 waarop je een zo groot mogelijke druppel tekent (zie bijlage 1) + kleurpotloden of tekenstiften

- Voor de onderbouw:

Schaal, bloempot, koffiefilter, fijne houtskool, zand, fijn grind, zeef, emmer vuil vijver- of beekwater

- Voor de bovenbouw:

Kopies van het werkblad ivm de watervoetafdruk

- **Benodigdheden voor tijdens de grote groep**

Sleutelvers leren: blad met sleutelvers kopiëren (zie bijlage 2)

Eventueel het 'watergedicht' leren

Muziekinstallatie klaarzetten en de nodige cd's verzamelen

Filmpje op memorystick zetten, tenzij je gebruik kan maken van internet in je lokaal

- **Benodigheden voor tijdens de kleine groepen**

- Voor de kleutergroep:
Je kan de platen van het verhaal van 'druppeltje Drup' vergroten tot A4
Repen gekleurd papier om de druppels armen en benen te geven
Isomo schaaltes, watten, tuinkerszaad en een klein gietertje of een watersproeier
- Voor de onderbouw:
Ingrediënten voor de honinglimoenlimonade
- Voor de bovenbouw:
Oplossing van het werkblad 'watervoetafdruk'
Verschillende theezakjes, waterkoker, tassen, lepeltjes

Programma

Inlooptijd

Kleutergroep

In de kring liggen enkele voorwerpen die met water te maken hebben verstopt onder een doek. De voorwerpen kunnen zijn: een dweil, glas, badpak of zwembroek, bootje, washandje, gieter, shampoo, tandenborstel, etc.

Er wordt aan de kleuters gevraagd waarvoor ze allemaal water gebruiken. Komt het gesprek niet echt op gang, dan kan het doek reeds verwijderd worden. Komen de kleuters spontaan met antwoorden, dan kan er achteraf aan de hand van de voorwerpen gekeken worden welk voorwerp al ter sprake kwam.

Daarna krijgen de kleuters een uitgeknipte 'druppel' waarop ze met kleurpotloden of stiften mogen tekenen waar ze allemaal water voor gebruiken. De druppel wordt gemaakt uit lichtblauw papier en zo groot mogelijk getekend uit een A4 blad.

Onderbouw

Werken in groepjes van twee.

Zuiver zelf water

Om drinkwater te verkrijgen, laten drinkwaterbedrijven het water dat ze uit de bodem of uit spaarbekkens halen door zandbedden sijpelen. In de natuur gebeurt hetzelfde: het pure water uit een bronnetje is zo zuiver omdat het eerst door allerlei aardlagen is gesijpeld, soms eeuwenlang. Wij krijgen zuiver drinkwater uit de kraan. Op heel wat plaatsen in de wereld moeten mensen het water eerst zuiveren voor ze ervan kunnen drinken.

Wat heb je nodig?

Schaal, bloempot, koffiefilter, fijne houtskool, zand, fijn grind, zeef, emmer vuil vijver- of beekwater

Wat moet je doen?

1. Doe de koffiefilter in een bloempot en zet de bloempot in een schaal
2. Maak de houtskool fijn. Vul de filter voor 1/3 met houtskool
3. Was het grind en het zand apart onder de kraan in een zeef

4. Doe eerst 1/3 zand op de houtskool, vul dan aan met 1/3 grind
5. Schep een emmertje vuil vijver- of beekwater
6. Hou de zeef boven de bloempot en giet er het onzuivere water in

Wat gebeurt er?

De zeef houdt grotere brokken vuil tegen. In de lagen grind, zand, kool, papier en bloempot, raken onreinheden vast in de steeds kleiner wordende poriën, of hechten zich aan de filterstoffen. Het water is nu – gedeeltelijk – gezuiverd. Toch maar niet van drinken, want er kunnen nog onzichtbaar vuil en bacteriën in zitten.

Foto's: www.technopolis.be

Bovenbouw

Werkblad: watervoetafdruk

Wat is de 'watervoetafdruk'?

We gebruiken allemaal water om te drinken, te koken en te wassen. Dat is een gemiddelde van 120 liter per dag. Veel meer water is er echter nodig voor de productie van alledaagse consumptiegoederen zoals voedsel, papier, katoen, enz. De 'watervoetafdruk' is een maat voor het watergebruik van een product, gemeten over de hele productieketen.

Oefening: Verbind de juiste getallen met de producten. Zo kom je te weten hoeveel water er nodig is om het product te bewerken vooraleer jij het kan kopen.

1 blikje cola	2.700 liter
1 liter melk	208 liter
1 kop thee	10.000 liter
200g kip	3.960 liter
200g rundsvlees	10 liter
1 boterham	624 liter
1 sneetje kaas	120 liter
1 katoenen t-shirt	50 liter
1 jeansbroek	1.000 liter
1 blad papier (A4)	30 liter

Programma grote groep

Watergedicht

Water voor de vissen
En water in de zee
Water voor de afwas
En water voor de thee
Water voor de planten
En water voor de soep
Water voor de ramen
En water voor de stoep

Samenzang

Liederen:

1. *Er is hoop*, van Elly en Rikkert – album: Daar gaan we dan, ook te vinden op album: Prinsen en Prinsessen 3
2. *Kom en drink* – album: Opwekking Kids 21
3. *Schatkist vol gebeden* – album: Opwekking Kids 21
4. *Ik ben dankbaar* – album: Opwekking Kids 19
5. *Handen uit de mouwen* – album: Opwekking Kids 19

Ons waterverbruik op een willekeurige dag in de week oplijsten

Een voorbeeld, vrijdag 25/01/2013:

1. Douchen + haar wassen + tanden poetsen
2. Een kan thee zetten voor het ontbijt voor 2 personen + ½ liter water voor het nemen van medicijnen
3. Tanden poetsen
4. Wc bezoek en handen wassen
5. 1 was draaien op 60°
6. Wc bezoek en handen wassen
7. Bonen in de week zetten om morgen bonensoep te maken
8. 1 kop bambu-koffie
9. 1 was draaien op 40° + dopje van de fles wasproduct afspoelen want dat was in het zeepbakje gevallen
10. Middagmaal: minuutsoepje en een glas water
11. Wc bezoek en handen wassen
12. Avondmaal voorbereiden: aardappelen spoelen en prei spoelen + een glas water voor de saus
13. Avondmaal: een glas water drinken
14. Afwassen met de hand
15. Wc bezoek en handen wassen
16. Wc bezoek, avondwasje en tanden poetsen

Samen met de groep proberen ook eens een dag te overlopen om te zien waar we allemaal water gebruiken.

Film

<http://www.youtube.com/watch?v=uHh1XkvXRSM>

Het filmpje is Engelstalig. Hieronder vind je een uitleg die kan gegeven worden vooraleer naar het filmpje te kijken:

Het filmpje gaat over een meisje Stidia. Ze is 13 jaar oud, heeft 3 broers en 6 zussen en woont in Kizagi, een plaatsje in Oeganda, Afrika. Er is daar geen zuiver water en twee keer per dag moeten de kinderen om water. Ze moeten bergaf naar de bron en daarna weer met de volle waterkannen terug naar boven. Daar doen ze ongeveer 2 uur over. De berg opgaan met de volle kannen is zeer lastig en geeft pijn in de nek. Stidia is ook bang als ze water moet gaan halen, omdat op hetzelfde moment een groep jongens met de kudde op pad zijn en die jongens slaan de meisjes soms. Omdat dit ook zoveel tijd vraagt, komen ze regelmatig te laat op school en dan krijgen ze straf.

Door de hulp van Tearfund in het Verenigd Koninkrijk hebben ze nu een waterreservoir achter hun huis dat het water opvangt. Ze hebben nu ook geleerd dat ze hun handen moeten wassen voor het eten en na een toiletbezoek. Door dit te doen zijn ze ook minder vaak ziek.

Stidia is heel blij met het waterreservoir en de hygiëne lessen. Nu ze minder om water moet naar de bron is er meer tijd voor andere dingen zoals op tijd op school komen, spelen, etc.

Gebed

Vader in de hemel, wij danken U voor alles wat U ons geeft!

Wij danken U voor de natuur die U gemaakt heeft. Wij danken U dat U ons heeft geleerd om voor de schepping en alle mensen op aarde te zorgen.

Wilt U ons vergeven dat we soms zo slordig omgaan met de natuur, met de bomen, met het water en de lucht. Wilt U ons vergeven dat wij soms zo weinig denken aan het gebrek van anderen. Help ons alstublieft om toch af en toe eens stil te staan bij het voorrecht dat wij maar een kraantje moeten opendraaien om 'zuiver' water te hebben.

Amen.

Tombola

Wie onder zijn stoel een klein blauw papieren waterdruppeltje heeft, krijgt een Ecover zandloper voor in de douche.

De Ecover zandlopers kunnen besteld worden via de website <http://www.ecover.com>:

- Klik door onder 'country' naar 'Belgium/Luxembourg NL'.
- Klik door naar 'Hulp en advies'.
- Klik door naar 'Contact'.
- Via het contactformulier kan je 5 zandlopers aanvragen om te gebruiken in de douche, om zo de tijd onder de douche te beperken. Deze kunnen dan op het einde van de voormiddag op een creatieve manier onder de kinderen verdeeld worden, bijvoorbeeld zoals hierboven vermeld. Zorg wel dat er geen twee zandlopers terecht komen in 1 gezin.

- Je mag, bij de aanvraag van de zandlopers via de website, verwijzen naar het contact dat Marleen De Wael gehad heeft met Ilona Van Eyseren op 20-22 januari 2013 in verband met de aanvraag om de zandlopers te bekomen.

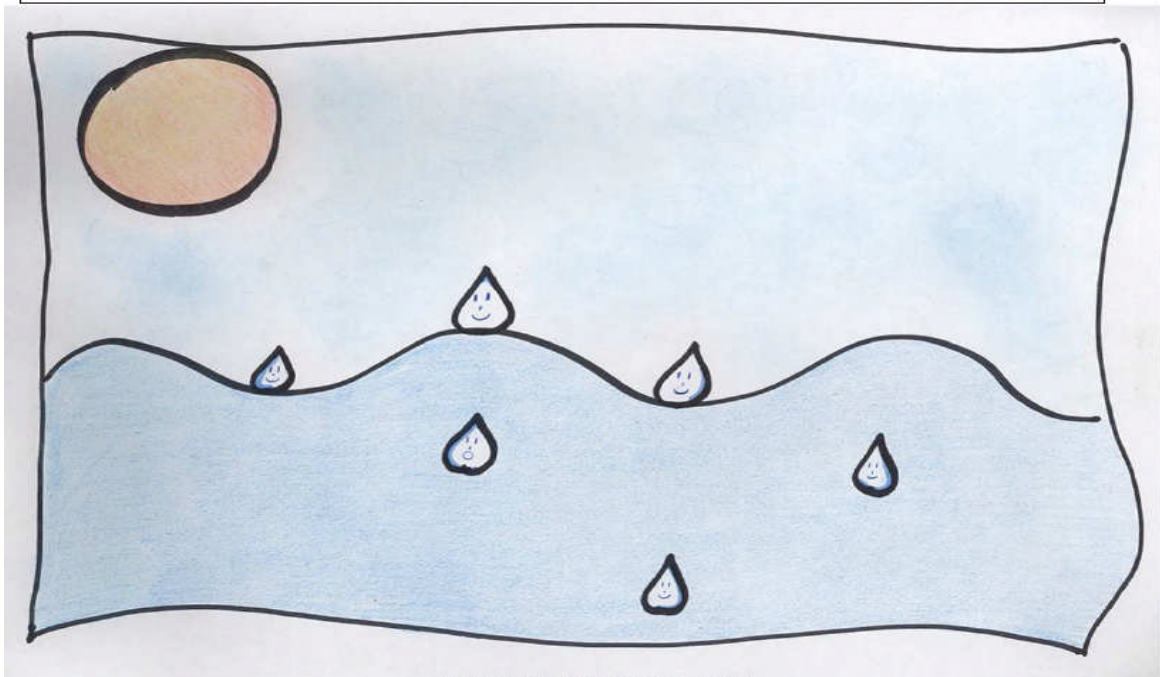
Ophalen voor het spaarproject

Voor meer uitleg over het spaarproject: zie projectfiche over de waterpompen in Mahatsara.

Programme kleine groepen

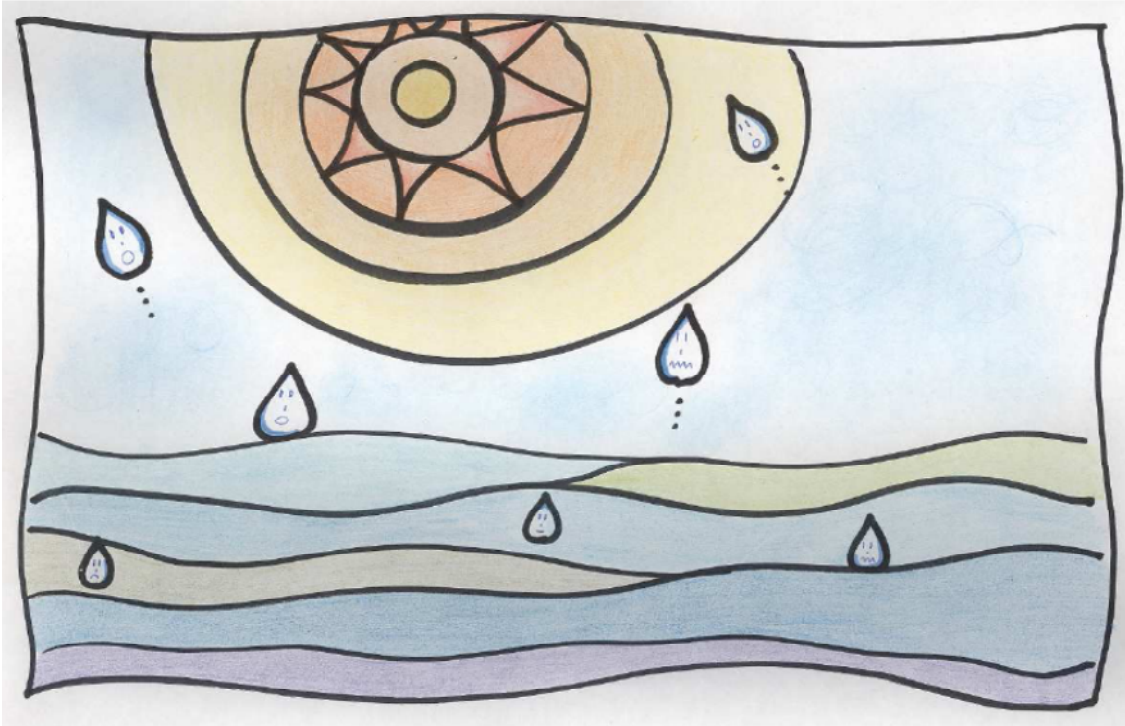
Kleutergroep

Kijk daar dobbert druppeltje Drup in het water. Het is lekker in de zee aan het spelen met zijn druppelbroertjes en zusjes. Op en neer, heen en weer. Boven de zee schijnt het zonnetje, haar stralen zijn gloeiend en warm...

Locumap De Wereld van de Waterjée - kleuters

Plotseling worden de druppeltjes wat draaierig in hun hoofdjes. Ze voelen zich licht en luchtig. Kijk... ze zweven omhoog! Alsmar hoger en hoger, tot hoog in de blauwe lucht!

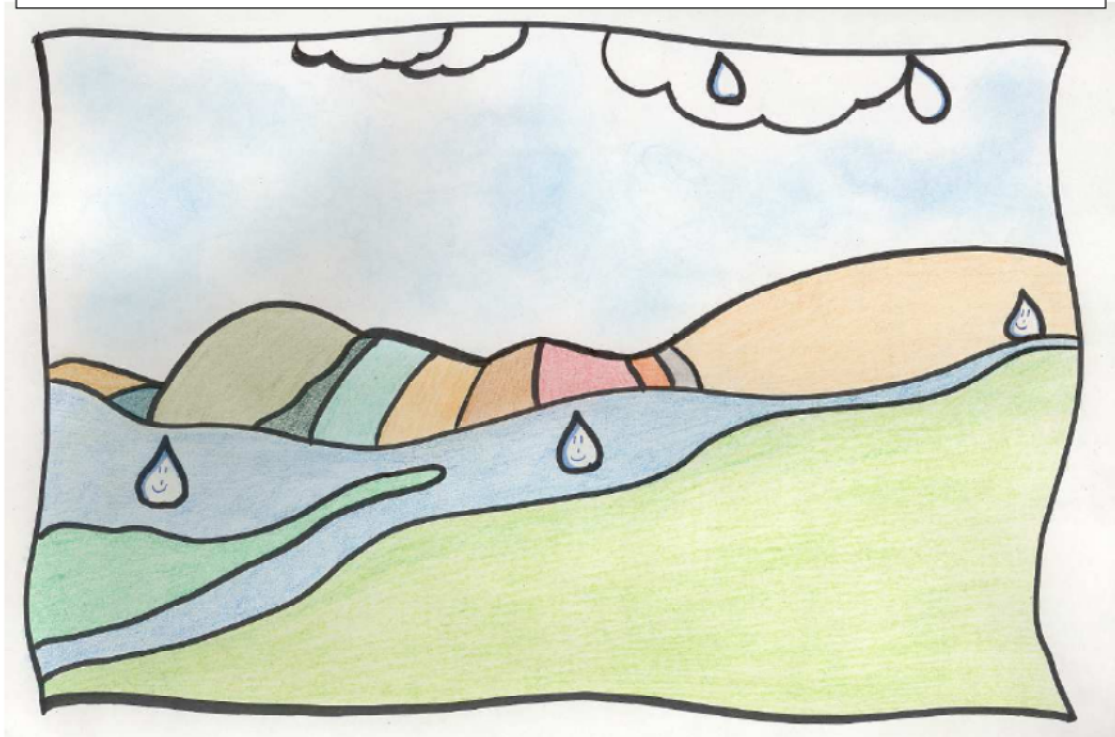
Docu-map 'De Wereld van de Waterfee' - kleuters

Brrr, Wat is het koud daarboven! Hoog in de lucht kruipt Drup dicht bij zijn druppelbroertjes en zusjes, gezellig warm bijéén. Samen vormen ze zo één grote wolk.

Meneer de wind blaast de wolken voort en hij blaast zo hard hij kan! Het land is in zicht en Drup staat te trappelen van ongeduld om terug te gaan spelen. Pardoest! Alle druppeltjes vallen naar beneden in één grote regenbui! Om ter snelst vallen nu alle druppeltjes naar beneden, langs de rivieren stromen zij verder, razendsnel. Oh wat vindt Drup dit fijn... Het is super om een druppeltje water te zijn!

Documap 'De Wereld van de Waterfee' - kleuters

Groepsgesprekje:

Hang de druppels, die de kleuters tijdens de inlooptijd hebben gemaakt, aan een draad in het lokaal en bespreek met hen waar ze minder water kunnen gebruiken.

Waterbesparende tips:

- Minder water gebruiken, betekent minder water vervuilen. We moeten ook proberen zo weinig mogelijk vuil in het water te gooien
- Laat bij het tanden poetsen de kraan niet lopen, maar gebruik een bekertje
- Neem beter een korte douche dan een bad, het is even goed en er is minder water voor nodig
- Thuis moet je niet voor elk plasje dat je doet, doorspoelen

Beeldende vorming

De druppels die ze tijdens de inlooptijd hebben getekend, mogen ze nu afwerken met gevouwen trapjes voor armen en benen (gevouwen trapjes maak je van gekleurde repen papier van 2cm, die je dan op 1cm afwisselend naar voor en naar achter vouwt).

Zaaien

Tuinkers zaaien op watten in een isomo schaalpje. Dit mogen ze mee nemen naar huis en thuis verder verzorgen.

De week daarop mogen ze vertellen hoe het met hun tuinkers gaat. Waarschijnlijk zijn er wel kinderen die vergeten zijn om regelmatig water te geven. Om planten te laten groeien, is ook water nodig.

Onderbouw

Groepsgesprek

Voor een goede gezondheid is nodig:

- Zuiver water: Elk kind moet vlot toegang hebben tot zuiver water en dat betekent dat de waterbron zich op minder dan 1km moet bevinden. Nu is dat slechts voor 1 kind op 5.
- Sanitatie: Het veilig beheren van menselijk afval door middel van sanitaire voorzieningen, dit zijn toiletten met eenvoudige spoeling. Bijvoorbeeld: in steden en sloppenwijken is er een groot tekort aan watervoorzieningen en sanitaire faciliteiten. Samen met een hoge bevolkingsdichtheid zet dit een grote druk op de gezondheid. In de sloppenwijk van Nairobi, Kibera, gebruikt men bijvoorbeeld het 'vliegend toilet'. Mensen doen hun behoeften in een plastic zak en verwerken dit afval door dit zo ver mogelijk weg te gooien van hun eigen woning.
- Hygiëne: Een goede basiskennis van hygiëne. Regelmatig je handen wassen, vermindert de kans op ziekten.

Er sterven elke dag 5.000 kinderen ten gevolge van onzuiver water, geen sanitatie en onvoldoende kennis van hygiëne.

Waterdragers: Vraag de kinderen of ze weten wat een waterdrager is.

Ik heb dorst. Ik open de kraan in de keuken. Ik verlies weinig tijd. In sommige landen is dat anders. Daar zijn geen waterkraantjes in de huizen. De mensen moeten water halen aan de bron. Soms moeten ze daarvoor heel ver lopen. Dat kost veel tijd. Meestal halen vrouwen en kinderen het water. Het zijn waterdragers of waterdraagsters.

Discussievraag: Wat verandert er allemaal in het leven van een waterdrager of waterdraagster als er een kraantje of een waterreservoir in het midden van het dorp komt?

Oplossing: Kinderen kunnen naar school, spelen met vriendjes,... Vrouwen kunnen zich bezig houden met de opvoeding en de verzorging van de kinderen,...

Honinglimoenade

Maak dit samen met de onderbouw voor de kleutergroep en de onderbouw.

Ingrediënten voor 6 porties:

- 225ml limoensap
- 1,25 liter water
- 150 gr kristalsuiker
- 2 eetlepels honing

Bereidingswijze: In een karaf limoensap, water, suiker en honing vermengen en roeren tot de suiker is opgelost. Tot het serveren in de koelkast zetten.

Bovenbouw

Groepsgesprek

Bespreek de antwoorden van het werkblad 'watervoetafdruk' nu in groep: Hoe komt het dat het ene voedingsmiddel veel meer water nodig heeft dan het andere? Denk eens na over het productieproces: waar heeft men water voor nodig? Laat de kinderen onder elkaar discussiëren en probeer het gesprek verder te zetten aan de hand van de juiste antwoorden. Voor meer informatie rond deze opdracht, kan je een kijkje nemen op www.watervoetafdruk.be.

Zoet water: Onze planeet wordt ook wel eens de 'blauwe planeet' genoemd, omwille van het vele water dat er op te vinden is. Toch is het grootste deel van het water op aarde te zout voor consumptie door mensen, planten of dieren. Slechts 2,5% van al het water op aarde is zoet water. Veel van dit zoet water is niet bereikbaar voor ons omdat het is opgeslagen in gletsjers, ijskappen en diepe grondlagen.

Amper 0,26% van het zoet water is rechtstreeks bereikbaar. Dat is het water in meren, rivieren en de bovenste grondlagen. Die 0,26% is er niet alleen voor menselijk gebruik. De natuur heeft immers ook zoet water nodig om te leven. Als we over 'water' spreken, bedoelen we steeds het zoete water dat beschikbaar is. Het water dat we dus het meest nodig hebben, is het moeilijkst bereikbaar en het schaarsst.

Virtueel water is het water dat we niet zien, maar dat wel gebruikt wordt om voedingsmiddelen en andere dingen te produceren. We nemen rundvlees als voorbeeld. Een rund moet eten en drinken, het moet vervoerd worden (voor benzine is ook water nodig), verwerkt worden door de industrie, nogmaals vervoerd worden naar de supermarkt, daar koel gehouden worden, om dan een laatste keer vervoerd te worden naar ons bord. Door veel rundvlees te eten, kom je aan een hoge watervoetafdruk. Eet liever een stukje kip, of las af en toe eens een vegetarische maaltijd in.

Watervoetafdruk (oplossing werkblad)

1 blikje cola	208 liter
1 liter melk	1.000 liter
1 kop thee	30 liter
200g kip	624 liter
200g rundsvlees	3.960 liter
1 boterham	50 liter
1 sneetje kaas	120 liter
1 katoenen t-shirt	2.700 liter
1 jeansbroek	10.000 liter
1 blad papier (A4)	10 liter

1.000 liter water besparen in één maaltijd? Het kan!!

Een gemiddelde vleesmaaltijd waarbij geen rekening wordt gehouden met seizoensproducten of bioproducten, heeft al snel een watervoetafdruk tussen 2.500 en 3.000 liter.

Een vleesarme maaltijd met de focus op seizoensgroenten, heeft een watervoetafdruk van ongeveer 1.200 – 1.500 liter.

Kies voor biologische producten. Biologische producten zijn milieuvriendelijker geteeld doordat er geen kunstmeststoffen worden gebruikt die veel energie (fossiele brandstoffen) vragen voor hun productie. Er worden bovendien geen synthetische pesticiden ingezet waarvan residu's in de bodem en het water achterblijven. Dit betekent dat er geen vervuild water ontstaat door de pesticiden en de kunstmest, wat een positieve impact heeft op de watervoetafdruk van het product.

Thee drinken: drink samen thee.

Bronnen

<http://www.watervoetafdruk.be/watervoetafdruk-en-voeding>

<http://www.watervoetafdruk.org>

<http://www.loopnaardepomp.be>

Documap 'de wereld van de waterfee' kleuters

Bijlage 1

